

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 3

April 1991

Kära medlemmar!

Årsmöte med Elisabet Hermodsson

Ett år har gått och vi närmar oss nu tiden för Elin Wägner-sällskapets första årsmöte som infaller på föreningens andra Elin Wägner-dag. Härmed kallas du till årsmötesförhandlingar i Bergs sockenstuga lördagen den 25 maj 1991 kl 13.00. Efter förhandlingarna fortsätter vi med samkväm på Bergs Hembygdsgård kl 14.30. *Elisabet Hermodsson* medverkar med ett program som hon kallat Grundkänning. Vi hoppas på en lika vacker och stimulerande lördagseftermiddag som förra året. Tag med kaffekorg!

Om du kommer med tåg till årsmötet och vill ha hjälp med skjuts från Alvesta kan du ringa Börje Schlecker, 0472-72093 så samordnar han bilkörningen.

Med detta nummer av Bergsluft bifogas verksamhetsberättelse och ekonomisk redogörelse för föreningen. Valberedningen, som består av Kerstin Axén (0470-24552) och Britt Mossberg (0470-63172) tar tacksamt emot förslag på personer som är villiga att delta i styrelsearbetet.

Årsavgiften

Om du inte har betalat in årsavgiften, 75 kr, ligger det i detta kuvert ett inbetalningskort. Några har betalat in avgiften 2 gånger och då har vi registrerat er som betalande även för nästa års avgift. Tyvärr har vi också fått några inbetalningskort utan namn och adress. Om du får ett inbetalningskort trots att du vet dig ha betalat avgiften kan du höra till denna grupp. Hör av dig till Börje Schlecker, så ska vi försöka reda upp det.

Jorden är grunden

Intervjun med Flory Gate som gjordes vid höstens St Sigfrids-seminarium har vi låtit trycka upp som nr 1 i Elin Wägner-sällskapets skriftserie. Vi skickar ett ex till alla medlemmar och hoppas att Florys kloka ord ska nå många människor. Vill ni köpa fler häften så sätt in 15 kr/häfte på pg 22 21 27-3 och märk talongen med "Jorden är grunden".

Samma postgironummer kan användas om ni vill beställa:

Väckarklocka	130 kr
Fred med jorden	110 kr
Tusen år i Småland	125 kr
10 enkla EW-kort	30 kr
10 dubbla kort med kuvert	100 kr

Alla priser inkluderar portokostnaderna.

Boksamlingen

Nu finns alla EW-sällskapets böcker och uppsatser samlade i ett särskilt bokskåp i Elin Wägner-rummet på St Sigfrids folkhögskola. Vi är mycket tack samma mot skolans ledning som genom sin generositet nu gjort det möjligt för forskare och andra intresserade att få tillgång även till sällskapets boksamling på samma ställe som skolans EW-bibliotek. Stommen i vår boksamling utgör naturligtvis den stora bokgåvan från Brita Helander-Hörlund men vi har också mottagit böcker, uppsatser och tidskriftsnummer av intresse från andra medlemmar, senast från Ria Wägner. Det känns mycket bra att vi nu kan härbärgera gåvorna på ett säkert men ändå tillgängligt sätt.

Elin Wägner-sällskapet, Fiskaregården, Berg, 360 30 LAMMHULT

Postgiro 22 21 27-3

Bergsluft

Redaktion: Marianne Enge och Solveig Hammarbäck

Adress: Svanaholm, Skir, 355 90 VÄXJÖ 0470-75557, 75515

Väckarklocka

Det har varit tunt med omnämmanden i pressen av nyutgåvan av Väckarklocka. Ett undantag utgör GP där kolumnisten *Bernt Eklundh* under rubriken Svepet den 30 dec 1990 på ett personligt sätt skrev om boken. Med författarens tillstånd återger vi här största delen av hans kolumn:

"Det finns ett fåtal böcker som verkar definitiva, slutgiltiga. Efter läsningen drabbas man av känslan: Vad ska det tjäna till att skriva fler böcker, här sägs ju *allt!*

Så upplevde jag Lars Ahlins Tåbb med manifestet och en liknande ilning för genom mig när jag plöjde nyutgåvan av Elin Wagners *Väckarklocka* (Proprius). Till skillnad från Tåbb är det inget litterärt mästerverk, men den har skapats under ett oerhört tryck. Wägner var själv oviss om vad hon höll på med. I korrespondensen med Bonniers kallade hon den kommande skriften ömsom "broschyren" ömsom "bekännelseboken" (...) Våndan brinner genom "broschyrens" 338 sidor. Hon frågar sig om vi lever i civilisationens begynnelse eller i härskepokens slut:

- Världen kan erövrats nu, så långt är vi komna. Men aldrig dess härlighet. När erövringen av världen är fullbordad, då är också dess härlighet förgången.

De orden är lika tunga idag, när det förödda Sovjetimperiet faller samman, "Fästning Europa" formas och allas vår framtid står på spel i de arabiska öknarna.

Freden, jorden och kvinnorna var intimt förbundna hos Elin Wägner. Schweizaren Bachofen gav henne en uppenbarelse genom sin digra lunta om den forntida moderrätten och moderåldern på Kreta. Men patriarkatet krossade matriarkatet, och i världsbranden ser hon det manliga herreväldets triumf - till döds.

Besvikelsen över kvinnornas undfallenhet gör henne förtvivlad: "Det gåpåiga och det vikande har hjälpts åt att skapa fram det nuvarande läget. Krafter och gåvor som i sig var goda ha blivit fördärvbringande genom att stegras till måttlöshet. Tålmod i allt för stor utsträckning och i orätt användning har givit den otålighet fritt spel som slutligen stegras till krig."

Men hon hemfaller inte åt vulgärfeminismens propaganda att alla kvinnor är goda och alla män onda. Kraftspelet mellan manligt och kvinnligt, som skulle ge en harmonisk tillvaro, är stort. (...)

Polväxling är nyckelordet hon funnit hos Bachofen och nu är det dags att ladda om batteriet så att spänningen och dragningskraften mellan poleterna återställs, om en ny värld ska bli till. I två meningar tecknar hon slutet och början:

"Förhållandet mellan män och kvinnor är växelvis spänningsfritt och överspant. En fullkomlig arbetsgemenskap skall lysas upp av gnistöverföringen mellan de två poleterna som av ett fyrverkeri."

Nu må himlen bevara en mot ett fyrverkeri i t ex en bilmotor - Wagners elektriska bilder är minst sagt äventyrliga - men grundtanken är klar och underbar.

Hennes desperation och brådska röjs boken igenom. Trycket alstrar också syner av visionär kraft. Bottnar männens slöseri med liv och värden i att de utrustats med så svindlande mängder av spermier och idéer? Någon halvgalen statistiker har räknat ut att en enda sädesutgjutning skulle räcka för att befrukta alla jordens kvinnor - men han har då förgätit eller förträngt distributionsproblemet. Typiskt manligt att inte tänka längre än snoppen räcker?

Mot detta sätter Wägner bl a kvinnornas begränsade förråd av ägg, vilket ger dem aktsamhet och förtänksamhet: "För oss betyder tron på livet tron att om man vördar livet och följer dess lagar i stället för att söka göra sig oberoende av dem, så skall livet belöna oss, visa oss barmhärtighet och avslöja för oss sin skönhet och rikedom."

Väckarklocka är ett tämligen osorterat kompendium av tankar, känslor och profetior. Man gör fynd nästan överallt. Finns det en bättre rubrik för EG-debatten än "Europa - livsrum eller skyddsrum?", exempelvis. "Ingen fred utan enkelhet" är ett motto som jag tar till hjärtat, liksom Elin Wagners förteckning över bundsförvanter:

- 1) Gud
- 2) Nöden vi råkat i
- 3) Förtvivlan över nöden
- 4) En hemlig längtan hos kvinnorna
- 5) En hemlig längtan hos männen
- 6) Deras kärlek till varandra

Den förteckningen är värd att klippas ut och för meditation bevaras i handväskan eller plånboken!

/ Bernicus"

Talet om det kvinnliga

Margareta Lindholm doktorerade i höstas vid sociologiska institutionen, Göteborgs universitet, med "Talet om det kvinnliga" - en avhandling där Elin Wägner och Alva Myrdal fått illustrera feministiskt tänkande i Sverige under 1930-talet.

Det var en omvälvande tid i Sverige, för både kvinnorna och samhället, då de medborgerliga rättigheterna skulle förverkligas och välfärdsstaten, det moderna samhället skapas. Kvinnorna hade fått rösträtt och flera andra medborgerliga rättigheter. Formellt sett skulle de nu kunna delta i politik och samhällsarbete på lika villkor som män. Grunderna lades för kvinnornas expansion i tjänstemannasamhället och folkhemmet, men också för efterkrigstidens hemmafruideal. De motstridiga idealen yrkeskvinnan och hemmafrun illustrerar att "kvinnorna" inte är någon självklart enhetlig grupp, vars intressen de olika feministiska strävandena på något entydigt eller samfällt sätt företräder.

Fokus för avhandlingen är Elin Wägner (1882-1949) och Alva Myrdal (1902-86) som är kända för att ha mycket olika uppfattningar om både "kvinnorna" och "samhället". Margareta Lindholm för fram Elins och Alvas idéer i form av en dialog, som hjälper läsaren att se både likheter och olikheter. För Elin Wägner framstod integrationen av kvinnorna i det manliga systemet som liktydigt med underkastelse och anpassning. Skyddandet och bevarandet av livet måste vara det kvinnligas utgångspunkt och endast kvinnornas egna arbete och samarbete kunde garantera deras frihet. För Alva Myrdal var det existerande samhällssystemet utgångspunkten. Kvinnorna måste gå in i samhället på alla nivåer, annars skulle de förlora sitt samhällseliga värde som medborgare. Hon menade att kvinnorna måste ta ansvar för och göra sig oumbärliga i det påbörjade arbetet med att bygga det moderna folkhemmet och att kvinnornas frihet endast kunde garanteras av samhället.

I de spänningar och motsättningar som kommer till uttryck mellan Elin Wagners och Alva Myrdals tänkande kan vi också se rötter till flera av dagens motsättningar inom det feministiska tänkandet och kvinnorrörelsen. Liksom Elin och Alva har vi en gemensam vision av en framtid där kvinnor utövar ett likvärdigt inflytande på hela samhällsordningen, men vi har olika idéer om hur vi ska nå dit. Både Elin och Alva betonade vikten av att kvinnorna gjorde klart för sig vilken sorts samhälle de ville vara med och skapa.

Genom Margareta Lindholms avhandling lär vi känna ytterligare aspekter av två kvinnor som haft stort inflytande på den moderna samhällsutvecklingen och våra dagars feministiska tänkande. Läs den eller använd den som material för diskussioner eller studiecirkel. Du kan beställa den på ditt bibliotek. /Marianne Enge

Dels

Elin Wägner-sällskapet är numera medlem av De litterära sällskapens samarbetsnämnd - DELS. I Sverige finns mer än 60 litterära sällskap. Beslutet att bilda DELS kom i maj 1990 i ett försök att samla dessa i en gemensam organisation samt att få en fast punkt för denna. Den fasta punkten blev Lilla Hornsberg vid Karlbergskanalen i Stockholm. Huset tillkom redan på 1650-talet som vaktstuga till slottet Hornsberg. På 1700-talet gjordes en grundlig ombyggnad av Lilla Hornsberg, som blev ett av stadens kända värdshus. Krogen blev många gånger besjungen av bl a Bellman. Långt in på 1900-talet förblev det gamla huset krog, men dåligt underhåll gjorde att, när Stockholms stad 1948 övertog huset, fanns bara ett eländigt ruckel kvar. Efter en segsliten kamp lyckades emellertid dåvarande stadsarkitekten få till stånd en omfattande restaurering. Huset uppläts då till Sveriges Författarförbund. Förbundet har nu vuxit ur L:a Hornsberg och DELS har tecknat hyresavtal för fastigheten.

I denna fina miljö hölls höstens två möten, till vilka representanter från de olika sällskapen inbjudits. Marianne Enge och Kerstin Nöre deltog i det första mötet. Kerstin rapporterar att detta förberedande möte till största delen ägnades åt förslag till stadgar. Diskussionen rörde sig runt frågor om målsättningen, om man geografiskt ska begränsa sig till enbart Sverige och hur man bäst befrämjar litteraturen. Vidare föreslogs olika former av verksamhet såsom diskussionsklubbar och föredrag samt samarbete med andra organisationer. Många andra för en nybildad organisation viktiga frågor togs upp och diskussionen om medlemskap, årsmöte, styrelsens sammansättning samt räkenskaper blev livlig. "Klart framstod dock", skriver Kerstin Nöre, "att DELS kan bli ett livaktigt forum, en kulturell kraft att räkna med i ett charmigt 1600-talshus."

Vid det andra mötet, i vilket undertecknad deltog, godkändes stadgarna med några smärre ändringar och styrelsen valdes. Detta skedde dock efter håftiga diskussioner och meningsutbyten. En god lunch göt olja på vågorna och man kunde rösta fram 8 styrelsemedlemmar med en som vanligt stor manlig dominans. Vad skulle Elin ha sagt? /Brita Lindvall

Ur DELS stadgar:

De litterära sällskapens samarbetsnämnd har till ändamål

att främja intresset för de litterära sällskapen och deras strävanden

att samordna frågor av gemensamt intresse för sällskapen

att möjliggöra gemensam administrativ verksamhet och tillhandahålla lokaler för egna och de litterära sällskapens aktiviteter

Mitt möte med E W:s författarskap

Jag tänker ofta på Elin Wägner. Före år 1959 visste jag inte mycket om henne. Men det året hittade vår familj - av en ren slump - en sommarbostad i Berg. Tack vare vårt vänliga värdfolk på Sörskog blev vi bekanta med bygdens folk och kände samhörighet med dem. De senaste åren har det bara blivit tillfälliga besök i Berg - men vårt hjärta finns kvar där lika fullt.

Jag fick aldrig träffa Elin Wägner personligen - jag kom tio år för sent. Men snart blev jag starkt medveten om hur minnet av denna märkliga kvinna levde kvar i bygden - och gör det än. Gamla farmor på Sörskog berättade gärna om Elin Wägner. Om hur hon deltog i bjudningar, men att hon mest satt tyst och lyssnade på gästernas samtal. Kanske samlade hon stoff till sina berättelser. Det talades om hennes kyrkobesök på söndagarna. Det hände att Elin Wägner reste sig upp och lämnade kyrkan mitt under gudstjänsten. Kyrkfolket fann det besynnerligt.

Gamla fru Persson tog fram Elin Wagners bok "Tusen år i Småland" och visade stolt på försättsbladet. Där fanns författarinnans egenhändiga namnteckning. Jag fick låna boken och läste den med stor andakt.

Sedan dess tycker jag att Elin Wägner står mig mycket nära. Jag har nu läst en hel del av och om henne. När hennes romanpersoner vandrar på vägarna och rör sig mellan kyrkor och prästgårdar, ser jag hela tiden bilder från Berg och Tolg. När jag själv går omkring i markerna och stannar till vid något vackert gammalt träd måste jag undra: var Elin Wägner här och hörde trädet tala? Men de träd som hon ville rädda och ville köpa finns inte kvar. De kluriga smålänningarna satte ett högt pris på dem - och så fick furorna falla.

När jag plockar bär eller svamp eller blommor, hör jag hennes röst: sedan urminnes tid har kvinnorna lärt sig att aldrig ta det sista av något, att alltid lämna något kvar åt dem som kommer efter.

Men långt innan jag kom till Berg hände mig något märkligt. Jag satte på radion och hamnade mitt i ett program, som man så ofta gör. Det handlade om en människas allra sista tid före döden. Denna tid liknades vid slutet av en stormig färd över havet, just innan båten lägger till vid kajen. Detta var något som var mig välbekant efter alla mina gruvliga resor över Östersjön mellan fastlandet och Gotland. Vilken ljuvlig känsla när båten äntligen stannar vid kajen, när motorena tystnar med en suck och allt blir så tyst och stilla. Jag lyssnade intensivt och förstod till sist, att programmet handlade om Elin Wagners död. Jag vet inte om framställningen var ett utdrag ur någon av hennes böcker eller om den var uppläsarens egna ord. Jag minns inte heller om programmet sändes i samband med Elin Wagners död år 1949 eller om det var ett senare minnesprogram. Men nu, sedan jag läst vännernas berättelse om hennes sista stunder, tycker jag att det stämmer så fint. Hur hon efter ett stormigt liv med mycken kamp till sist fann friden och lämnade detta livet med en liten suck. /Iris Lindblom

Citat

Vi har fått ett citat oss tillsänt från en av våra medlemmar i Storbritannien, Helena Forsås-Scott:

"Mr Rickson-Bates /anförtrodde/ mig att han var så led på fred och barmhärtighet, att han skulle vilja ställa till med ett litet krig om han vågat för sin fru. Han anförtrodde mig att han längtade efter att starta i affärslivet på nytt, och jag frågade vilken bransch han ämnade välja. Jo, han hade tänkt att slå sig på olja som det lämpligaste för den som ville få igång ett krig." (Hemlighetsfull, 1938, s 144-145).

"Återigen den nästan skrämmande framsynta Elin Wägner! Jag hoppas att de sista raderna inte är fullt så högaktuella när nästa nummer av Bergsluft kommer ut," avslutar Helena sitt brev som hon skrev i januari. Den förhoppningen vill vi skriva under på idag också.